

Landbruksarbeid i Norge

Stadig færre EØS-borgere tar på seg sesongarbeid i Norge. Polske Ewelina Drzymala (44) var usikker på om hun i det hele tatt skulle ta turen i år.

Større kamp om sesongarbeiderne

Tall Nationen har fått fra Utlendingsdirektoratet viser en tydelig trend fra 2017 til 2019: Antallet sesongarbeidere fra EØS-land, har falt med 16 prosent. I samme tidsperiode har antallet sesongarbeidere fra såkalte tredjeland, arbeidere som krever visum for å komme til Norge, økt med 29 prosent.

Begge disse tallene omfatter derimot alle næringer. Innenfor jordbruk, skogbruk og fiske har antallet sesongarbeidere fra tredjeland økt med 24 prosent.

Foreløpig har hun polske Ewelina Drzymala sittet tre dager i karantene med to andre. De deler en liten hytte i Åsgårdstrand, en liten by ved havet rett utenfor Helgeroa i Vestfold og Telemark. Sola skinner og sjøen glitrer, så tiden i karantene er ikke noe problem å håndtere.

– Det blir som en liten ferie før jeg begynner å jobbe, sier Drzymala, som, hvis alt går etter planen, blir til september.

Lenge prøvde hun å finne noen å kjøre sammen med til Norge, så utgiftene kunne deles.

– Det var det ingen som ville, forteller Drzymala.

Etter litt mer leting, fant hun til slutt en venninne hun kunne sitte på med.

Flere land interessert

Drzymala forteller at etterspørselen etter polsk arbeidskraft har vært stor både i Belgia, Nederland og Tyskland. Alle disse landene ligger nærmere Polen, og sesongarbeiderne slipper ferjeutgiftene om de holder seg innenfor Mellom-Europa.

Men hun trekkes fortsatt mot Norge. Tilgangen på jobb er sikrere her, mener Drzymala. Hun er derimot usikker på hvor mye lenger hun kan ta turen til Norge.

Allerede i år tok usikkerheten tak i henne, hun som har jobbet i Norge i seks år til sammen og som trives godt som sesongarbeider.

– Lønningene går opp i Polen, så forskjellen på hva vi tjener i Norge og hjemme blir mindre, sier hun.

Ikke-planlagt konsekvens

Norge har lange tradisjoner med sesongarbeid, forteller Harald Espeli, forsker ved Handelshøyskolen BI. Fram til første verdenskrig var det i hovedsak sesongarbeidere fra Sverige. Etter andre verdenskrig og fram til omkring 1990 var det et helt ubetydelig antall utenlandske sesongarbeidere som kom til Norge, sier Espeli.

Statistikken fra tiden før 1990-tallet er imidlertid mangelfull. Det var først rundt denne tiden utviklingen med bruk av utenlandske sesongarbeidere i landbruket startet. Da ble det også etablert et eget kvotesystem for slik arbeidskraft. Det første

året kom det omkring 1.500 arbeidere.

Det er også et interessant aspekt ved den omfattende bruken av utenlandsk arbeidskraft som vokste fram på 2000-tallet, mener Espeli.

– Det var ingen som tenkte at et skjermet norsk jordbruk skulle bruke utenlandsk sesongarbeidskraft i nevneverdig grad. Denne utviklingen er i betydelig grad en ikke-planlagt konsekvens av EØS – og den norske oljeøkonomien, sier han.

Den allmenne forklaringa på hvorfor det blir færre sesongarbeidere fra EØS-land og flere fra tredjeland, er økonomisk utvikling i Polen, de baltiske landene og til dels Romania.

– Det som er påfallende i år, er at verdien av den norske krona har falt som en stein, så verdien av å jobbe i Norge har blitt betydelig redusert for utenlandsk arbeidskraft. Hvis ikke norske arbeidsgivere, altså bønder, kompensere dette, vil det av den grunn også oppstå problemer med å rekruttere arbeidskraft. Jeg er derfor litt overrasket over at det ikke er tillagt større vekt å øke minstelønna, sier han.

Som Nationen har skrevet tidligere, er minstelønna for feriehjelp ansatt i inntil tre måneder i landbruket, 123 kroner i timen. Det økes med fem kroner om man er ansatt mellom tre og seks måneder.

15.000 sesongarbeidere

Tilbake på Helgeroa i Vestfold er bonde Henrik Berg og polakkene i full gang med grønnsakssesongen på Søndersrød gård. Vanligvis har han et sted mellom 12 og 17 sesongarbeidere på jordene når innhøstingen setter i gang, flesteparten fra Polen. ▶

Alle foto: Siri Juell Rasmussen

Forsker: Harald Espeli er forsker ved Handelshøyskolen BI og ekspert på landbrukspolitisk historie.

sesongarbeider i ti år. Han føler at

Mindre

«Lønningene går opp i Polen, så forskjellen på hva vi tjener i Norge og hjemme blir mindre.»

Ewelina Drzymala

Dokument • Arbeidskrafta i landbruket

Lenge: Fra venstre; Thomas Sokoiowski har jobbet som sesongarbeider i ti år. Kamil Rogowski, sesongarbeider på andre året i Norge. Ewa Narzyne har jobbet som sesongarbeider

► På over 560 mål dyrker han tidligkål, gulrot, tidligpotet, gul løk, rødløk, industripotet og korn.

Selv har han ingen sesongarbeidere fra tredjeland på lønnslista i år.

Tidligere har han hatt én fra Ukraina, og skulle egentlig ha fire denne sesongen. Selv om grensene nettopp ble åpnet for sesongarbeidere fra tredjeland, kommer ingen av dem. Med seks ukers innhøstning, to ukers karantene og dyr flybillet, ble det altfor vanskelig.

– Vi begynte med polakker, og dermed har det bare blitt sånn. Det er veldig flinke folk, de kan jobben, er rutinerte og sterke. De har en sterk motivasjon for å tjene gode penger, sier Berg.

Han tok over etter faren sin for 15 år siden. Også omsetningen og produksjonen har omtrent tredoblet seg i løpet av disse årene. Det har også antallet ansatte.

Årsaken til hvorfor det kommer færre sesongarbeidere fra et land som Polen, tror han i likhet med forsker Harald Espeli er at inntektene har økt i landet.

– Men det er forskjell mellom by og land. Derfor er det fortsatt interesse for å komme hit for enkelte, selv om levestandarden har gått opp, sier han.

Ifølge Gartnerhallen kommer det om lag 15.000 utenlandske sesongarbeidere i løpet av et år for å jobbe i grøntnæringa.

På Sønderød har de hatt sesongarbeidere siden slutten av 80-tallet. Arbeideren med lengst ansiennitet har vært der i 20 år, men i år ble han stoppet av koronaviruset.

Tror på ustabil marked

Selv om minstelønna innenfor jordbruket ligger på 123 kroner, betaler Berg de fleste av dem mer. Alt avhenger av erfaringen til sesongarbeiderne. Uten dem måtte han ha endret og redusert driften betydelig.

– Hvordan ser du på framtida hvis koronaperioden varer i flere år?

– Greier vi å løse det i år, så greier vi det nok framover. Jeg er spent på om nordmenn og alle som driver restauranter kommer til å kjøpe norsk mat, det kan bli ustabil framover. Som grønnsaksprodusent henter jeg 96–97 prosent av inntektene direkte fra markedet. Så et balansert marked er superviktig, sier Berg

Kamp om arbeidskrafta

For situasjonen til norske grønnsaksprodusenter har vært svært prekær som følge av koronaviruset. I midten av mai kom det imidlertid en glødestund: Nå får alle utenlandske sesongarbeidere slippe inn til Norge.

Men det kan ta noe tid siden Utlendingsdirektoratets arbeid med visumsøknader en god stund var lagt på is og ble først

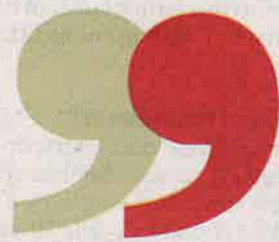
gjenopptatt for et par uker siden.

– Vi er svært glade for at Gartnerhallen har blitt lyttet til og at tredjelandsborgere har fått innreise. Men koronaviruset har ført til større kostnader for produsentene, forteller administrerende direktør i Gartnerhallen, Elisabeth Morthen.

Både arbeidskraftsituasjonen og smitteverntiltak gir ekstra utgifter. I tillegg har valutaendringene ført til at importerte innsatsvarer er blitt dyrere.

Morthen forteller at en del arbeidstakere fra EØS-land vegrer seg for å komme, og reiser i stedet til land som Tyskland.

– Lønnsnivået stiger fordi det er kamp om arbeidskrafta, sier hun.

Hardt

«Det er hardt å være grønnsaksprodusent uten koronaviruset også.»

Henrik Berg

I Åsgårdstrand har Bjørge Madsen 12 vietnamesiske sesongarbeidere i sving. Qua Van Nguyen (40) kom til gården for første gang for 14 år siden, og har kommet tilbake hvert år siden.

I Vietnam jobber han som fisker, kona som resepsjonist på et hotell. Lønna i Norge er betydelig mye bedre.

Kjøpte hus

– Hjemme i Vietnam tjener jeg cirka 500 dollar i måneden. Her tjener jeg 2.000 dollar, så lønnen er god og jeg er fornøyd, sier Nguyen.

Med de drøyt 110.000 kronene han tjente som sesongarbeider i fjor, fikk han også råd til å kjøpe nytt hus til familien.

Tviler på at nordmenn vil ut

Polske Ewa Narzyne har de siste 15 årene jobbet som sesongarbeider i Norge.

– Det er bra å være her, jeg er blitt vant til stedet. Det er et godt klima. Dessuten jobber også mannen min som sesongarbeider her, sier Narzyne.

Hun kjenner polakker som er blitt utrygge på å reise til Norge, både på grunn av den svake krona og koronaviruset.

Thomas Sokolowski har vært sesongarbeider i Norge så lenge at han føler det er blitt hans hjem nummer to.

– Det er avslappet her. Strendene ligger like ved, jeg kan fiske

og i tillegg får jeg betalt. Det er nesten som å være litt på ferie, sier Sokolowski.

Selv om han trives godt i Norge, synes han lønna kunne vært høyere. Det er hardt arbeid.

– Hvis lønningene stiger for sesongarbeidere, er dere da bekymret for at nordmenn kan ta jobbene deres?

Han rister på hodet.

– Jeg tviler på at nordmenn begynner å jobbe på jordene. Lønna er for lav og det er tungt arbeid, sier Sokolowski.

I år skal Sokolowski jobbe på gården helt til desember. Han blir igjen etter innhøstingen for å pakke grønnsakene.

Det blir lenge å være borte fra kona og de to døtrene i Polen.

– Men det er sånn det er blitt og det går greit når vi kan holde kontakten på Skype.

De tre sesongarbeiderne fortsetter rutiner med arbeidet på gården. Det er mange dekar som skal dekkes med duk fram til tidliggrønnsakene skal høstes.

Siri Juell Rasmussen

siri.rasmussen@nationen.no

Sigurd Lein Hernes

sigurd.hernes@nationen.no

Käthe Friess

kathe.friess@nationen.no

Bendik Mørk Jørgensen

bendik.jorgensen@nationen.no